Víme přesně, jak vypadal Chrudimský kraj léta Páně 1614

12.12.2024 - | Krajský úřad Pardubického kraje

Pardubický kraj se v dějinách ještě před rokem 2000 objevil dvakrát, současná podoba je třetí v pořadí. Ovšem jeho historickým předchůdcem je Chrudimský kraj. O něm teď tři autoři David Richter, Zuzana Vlasákové a Petr Vorel vydávají pod hlavičkou Univerzity Pardubice obsáhlou publikaci s názvem Chrudimský kraj léta Páně 1614. S jejím vydáním pomohly také Pardubický kraj a město Chrudim.

Základem publikace je nově objevený seznam daňových poplatníků Chrudimského kraje z roku 1614. Před pár lety nalezl jeho pečlivý opis (originál se nedochoval) z pera František Palackého historik Petr Vorel v Národním archívu v Praze. Dosud s tímto seznamem nikdo nepracoval ani ho neznal, protože nebyl uložen v běžném archívním fondu, kde by ho badatel čekal, ale jen jako blíže nespecifikovaný dokument ve sbírce rukopisů.

K stavovskému povstání nevedly jen náboženské spory, ale hlavně finanční krize

Soupis vznikl kvůli rozložení daňové zátěže na obyvatelstvo podle nově stanovených pravidel. Proto bylo zapotřebí získat aktuální údaje o identitě daňových poplatníků, počtu poddanských usedlostí, far, mlýnů a dalších součástí panství, které tehdy podléhaly zdanění. „Ve stejné době se na politické úrovni jednalo o tom, jak řešit zadlužení panovníka, který na sněmu české stavy požádal, aby za něj jeho dluhy zaplatili z českých daní. To nakonec skončilo o rok později vyhlášením bankrotu panovnického úvěru (1615) a převzetím daňové správy do rukou českých stavů, což je zde také zaznamenáno," říká Petr Vorel a pokračuje: „Tyto údaje vrhají úplně jiné světlo na příčiny stavovského povstání roku 1618. Nešlo jen o spory náboženské mezi katolíky a protestanty. Společnost byla destabilizována hlubokou finanční krizí a na jaře 1618 se všichni báli, že přijdou o své úspory, které měli uloženy v hlavní zemské bance a ve vládních dluhopisech, které svými podpisy vedle císaře Matyáše garantovali i Vilém Slavata z Chlumu a Jaroslav Bořita z Martinic, tedy ti dva místodržící, kteří byli v květnu 1618 vyhozeni z okna Pražského hradu."

Podoba kraje se liší od dosavadních představ

O územním rozsahu Chrudimského kraje v raném novověku byly dosud zcela rozdílné informace a soudobé mapy Království českého mají hranice krajů naznačeny jen velmi schematicky. Krajští berníci z Chrudimě však věděli zcela přesně, od koho mají ve svém kraji daně vybírat. Autoři nové publikace tedy brali systematicky jedno panství za druhým a podle konkrétních katastrálních hranic přesně rekonstruovali, jaké území tvořilo Chrudimský kraj v tom roce 1614. „Ten výsledek je nakonec docela překvapivý a ukazuje zásadní rozdíly mezi jednotlivými částmi kraje mezi Polabím a Zadními horami, jak tenkrát říkali souboru malých vesniček rozložených na hřebenech Železných hor poblíž Trhové Kamenice nebo mezi Zdechovicemi a Rychmburkem," konstatuje Vorel.

Jedním z výsledků toho pracného bádání je i velmi přesná mapa tehdejšího kraje. Najdete ji na straně 280. Jsou na ní vyznačeny všechny dílčí položky berního rejstříku, od velkých panství, jako byly Pardubice, Litomyšl, Lanškroun, Rychmburk, Nové Hrady či Seč, až po jednotlivé rytířské statky, tvořené jednou vesnicí s šlechtickou tvrzí, dvorem a pár chalupami, nebo dokonce jen částí některé vesnice.

Pohled do osudů slavných rodů

Většina šlechtických rodů, které vlastnily pozemkový majetek na Chrudimsku v roce 1614, už vymřela po meči nebo jejich členové museli po roce 1620 svou rodnou vlast z náboženských důvodů opustit. V knize je však u každého panství uveden také seznam archívních pramenů, které se z té doby dochovaly, a také jejich ukázky. To jsou například urbáře, gruntovní knihy a další typy písemností, ve kterých si informace o svých předcích (pokud pocházeli z našeho kraje) může dohledat každý. Petr Vorel k tomu dodává: „I když většina čtenářů nenajde v naší knize přímo údaje o svých vlastních předcích, pochopitelně s výjimkou všech dnešních Lobkowiczů, Kinských, Dobrzenských a dalších, kteří jsou biologickými potomky starých českých šlechtických rodů) tak se alespoň dozví, kde má takové informace hledat.“

Kraji vládli dva hejtmani pospolu

Jedním z prvních čtenářů knihy byl i radní Pardubického kraje pro kulturu Roman Línek. Toho zaujalo tehdejší politické uspořádání: „Hejtmani byli vždy dva, jeden pán a jeden rytíř. V roce 1614 měli v rukou pomyslnou vládu nad Chrudimským krajem košumberský pán Diviš Slavata z Chlumu a rytíř Jindřich Kunata Čáp Dobřenský z Dobřenic a na Valech nad Labem a Vorli. Dobře se dají odlišit tehdejší politici, kteří pro náš kraj skutečně něco udělali a snažili se přispět k rozvoji jeho ekonomiky, kultury a vzdělanosti, od dvorské šlechty, která na Chrudimsku jen držela majetek, jinde utrácela jeho výnos a náš kraj ji vlastně vůbec nezajímal.“

Novou knihu představí autoři zájemcům v úterý 17. prosince ve 13 hodin ve Fibichově sálu Muzea Chrudim. Kniha byla vydána v omezeném nákladu jako výstup vědeckého projektu.

https://www.pardubickykraj.cz/aktuality/127260/vime-presne-jak-vypadal-chrudimsky-kraj-leta-pane-1614